

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

חנוכה ג' – גליצין 10

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

•

טעה והתחיל שהחיינו ביום השני וסיים 'למדני חוקיק' שזה הפסק גמור על איזה ברכות עליו לחזור

מעשה שהיה באחד האברכים שטעה והתחיל לברך ביום שני של חנוכה ברכת שהחיינו וקודם שחתם שהחיינו וקיימנו וכו' נזכר שאין מברכין שהחיינו רק ביום א' וכדי שלא תהיה ברכתו לבטלה חתם "למדני חוקיק", ואולם עשה טעות שאילו לא היה חותם לא היה נחשב הפסק כיון שאפילו חתם שהחיינו וקיימנו אינו הפסק כיון שהוא מענינא אבל עכשיו שחתם "למדני חוקיק" שהוא לא מענינא נחשב הפסק וצריך לחזור ולברך, וכעת יש לדון על איזה ברכות צריך לחזור האם על כל הברכות או רק על ברכת להדליק.

והנה לכאורה כיון דהוי הפסק צריך לחזור על כל הברכות שהרי כתב הרמ"א (סי' תרע"ו) "ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק" ומזה שצריך לברך כל הברכות עובר לעשייתן מוכח שאף ברכת "שעשה נסים" היא על ההדלקה ואם סח בין הברכות להדלקה צריך לחזור ולברך.

ושאלתי כן לגדולי הדור שליט"א, ואכן מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר כהנ"ל שצריך לחזור על כל הברכות.

אולם מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דכיון שמבואר בשו"ת רעק"א (מ"ת סי"ג) שאם נזכר שלא בירך לאחר שהדליק את כל הנרות שוב אין יכול לברך ברכת להדליק אבל ברכת שעשה נסים ושהחיינו ביום הראשון יכול לברך דלא גרע מרואה נ"ח שמברך שתי ברכות אלו (והובא במ"ב שם סק"ג ובשעה"צ סק"ח) א"כ אף שהפסיק קצת כיון שלא בעינן ממש עובר לעשייתן ויכול לברך על הראיה שפיר א"כ ברכתו יכולה לחול על הראיה.

וצ"ל לדברי רבינו שליט"א דאף שצריך לברך עובר לעשייתן כל זה "מדין מדליק" אבל שפיר יכול לברך ברכת שעשה נסים גם "מדין רואה" שהיא דרגא פחותה יותר וברכת הרואה חלה גם בהפסיק קצת לפני הברכה, וז"ל שו"ת רע"א שם "היכא דהדליק ולא בירך מה"ת נימא דיגרע כחו במה שהדליק מאלו לא הדליק והיה מחויב בברכת נר חנוכה מצד רואה, וכי בשביל שהדליק ג"כ פקע ממנו חיוב זה, ואף דבהגהת שו"ע כתב בשם מהרי"ל דיברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק היינו לכתחילה אבל דיעבד נראה דמברך נס וזמן, ואדרבא משם קצת ראיה מדהוצרך הרמ"א לכתוב זה הדין כאן דהא פשיטא דהוא בכלל כל הברכות דמברך עובר לעשייתן לזה השמיענו דמ"מ לכתחילה יברכם תחילה, ויש לדחות, ומ"מ הסברא נראה כמ"ש."

אם רואה יכול לצאת בברכת המדליק קודם שרואה

והנה כתב המ"ב (סי' תרע"ו סק"ו) דיש פוסקים דסברי דאפילו יודע שמדליקין עליו בביתו צריך לברך על הראיה להודות על הנס וגם לברך אז ברכת שהחיינו, ומכל מקום אינו כדאי לעשות כן למעשה דספק ברכות להקל, ומ"מ כתבו הפוסקים דצריך לראות נ"ח ולשמוע הברכות מאחר, ובס' נר חנוכה (להגר"ד ספטימוס עמוד ע') הביא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א דכיון דברכת הרואה היא רק אחרי שרואה נ"ח דלוק ואילו המדליק מברך קודם ההדלקה, על כן אין יכול לצאת בברכת המדליק אא"כ יראה תחילה נ"ח שכבר דלוק ע"י אחרים ואז יכול לצאת ידי חובת ברכה מפי המדליק שמברך אחריו, ואולם שמעתי ממרן הגר"א ל שטיינמן שליט"א דכיון שהמדליק מברך ומיד עובר להדלקה נחשב כמי שרואה ההדלקה בשעת ברכה ושפיר יכול לצאת מהמדליק אף שלא רואה נרות אחרים.

ומעתה נראה דשורש מחלוקתם של רבותינו גדולי הדור אם צריך לחזור בסח בין הברכה להדלקה גם על ברכת שעשה נסים הוא לשיטתם בזה דלהגר"ח קניבסקי שליט"א דלא שייך ברכת הרואה רק לאחר שרואה א"כ אין ברכת שעשה נסים שביד קודם ההדלקה יכולה להועיל מדין רואה רק מדין מדליק כעין ברכת המצוות וכיון שהפסיק בדיבור בין הברכה להדלקה אין ברכתו ברכה, (וכן שמעתי סברא זו מהגר"ר שבח רוזנבלט שליט"א), אבל להגר"א שליט"א דשייך ברכת הרואה אפילו לפני ההדלקה שפיר יכולה להועיל ברכתו מדין רואה, דמדין רואה לא צריך שתהיה ברכתו עובר לעשייתן ממש ושפיר מהני ברכתו על הראיה שיראה מיד אחר הברכה.

ויש להוכיח כדברי הגר"א שליט"א דשייך לצאת בברכת הרואה אף קודם שרואה את הנרות ממש"כ המ"ב (סי' תרע"ט סק"א) דאשה שהדליקה נרות שבת כיון שבסתמא מקבלת שבת בהדלקתה א"כ לא תדליק שוב של חנוכה אלא תאמר לאחר להדליק והוא יברך ברכת להדליק בשבילה אבל ברכת שעשה נסים וכן שהחיינו ביום ראשון יכולה בעצמה לברך, והנה ממש"כ בסתמא דברכת שעשה נסים ושהחיינו יכולה בעצמה לברך ולא כתב שתברך לאחר שידליק השליח ותראה הנרות משמע דשייך ברכת הרואה בשעת הברכה על סמך הראיה שתראה מיד עם ההדלקה וכדברי הגר"א שליט"א.

והגר"א דינר שליט"א הביא ראיה לדברי רבינו הגר"א שליט"א, מדברי המרדכי שהביא הרמ"א (סי' תרע"ו ס"ג) דאפילו אם מדליקין עליו בביתו אם נמצא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות כי חייב לראות הנרות, הרי דמברך קודם ההדלקה כדי לראות את הנרות, ויש לדחות דהתם מברך את כל הברכות אפילו שהדליקו עליו בביתו משום שחייבו אותו במקום של גוים להדליק כדי לראות וא"כ י"ל שגם ברכת שעשה נסים וזמן משום ההדלקה.

שיטת המאירי שברכות שעשה נסים ושהחיינו קאי על היום

ועוד יש לדון דא"צ לחזור בסח בין הברכות להדלקה על ברכת שעשה נסים ושהחיינו לפמש"כ המאירי (מובא בשעה"צ שם סק"ג) דברכת שעשה נסים ושהחיינו הולך על היום ולא על ההדלקה וזל"ש המאירי "מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות יש אומרים שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו בלילה הראשון והדברים נראים" והיינו דברכת שעשה נסים וזמן קאי על עצם היום"ט דאומרו אפילו בשוק, ולפי"ז

ודאי דאי"צ לחזור בסח בין הברכה להדלקה, דמה שקבעו את ברכת נס זמן בזמן ההדלקה הוא רק לכתחילה אבל עיקר הברכה הוא על היום ויוצא בכל אופן.

וכן הורה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לענין קריאת המגילה בפורים דאם סח בין הברכה לקריאת המגילה צריך לחזור רק על ברכת מקרא מגילה אבל על ברכת שהחיינו ושעשה נסים אינו צריך לחזור כיון שיש סוברים שהברכה על היום וספק ברכות להקל (אשרי איש פמ"ג אות כח).

מה עדיף כיבוד הורים או הדלקה בזמן

נשאלתי מאברך שמטפל בהוריו הזקנים במסירות נפש וכעת אביו מבקשו להדליק עמו נ"ח בזמן ההדלקה האם עליו לוותר על זמן ההדלקה בביתו כדי להדליק עם אביו בזמן או שידליק בביתו בזמן ואח"כ ילך לבית הוריו?

ושאלה זו היא רק למי שמקפיד על זמן ההדלקה אבל מי שלא מקפיד על זמן ההדלקה ודאי דכבוד אביו קודם, וכן לאותם המדליקים בפנים דיכולים מעיקר הדין להדליק כל הלילה ודאי דכבוד אביו קודם.

והנה אותו אברך שאל למרן הגר"ל שטיינמן שליט"א היכן עליו לבדוק חמץ בתחילת הלילה שהוא זמן החיוב, אצל אביו או בביתו, ואמר לו מרן שליט"א דהיות שבביתו הוא מחויב בבדיקה ואצל הוריו אינו מחויב, על כן יבדוק קודם אצל הוריו ואח"כ בביתו שאם יבדוק קודם בביתו עלול להתעייף אחר הבדיקה ולא לבדוק אצל הוריו כלל אבל אם יבדוק אצל הוריו אף אם יתעייף ימשיך לבדוק בביתו שהרי מחויב בבדיקה בביתו, אבל אין סברא זו שייכת לענין נ"ח.

ושאלתי כן את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב דכיון שכיבוד אב דאורייתא ונ"ח דרבנן, דאורייתא עדיף, ושוב שאלתי אם אינו נחשב לאומר לו אביו לעבור על דברי תורה, ואמר שאין זה נחשב עבירה להדליק שלא בזמן ועל כן יש להעדיף כיבוד אב שהוא דאורייתא.

ואולם ממרן הגר"ל שטיינמן שליט"א שמעתי דחייך קודמים ועליו להדליק בזמן בביתו ואח"כ אצל אביו, ואפשר דכוונת מרן דקיי"ל כיבוד אב משל אב ולא משל בן והפסד רוחני נחשב כהפסד ממון.

כשיש רק ס"ת אחד בשבת ר"ח חנוכה

כיצד מעבירין על המצוות כשגוללין את הס"ת

השבת שבת חנוכה ר"ח מוציאין שלשה ספרים בס"ת הראשון קוראים פרשת השבוע מקץ, בשני קוראים בשל ראש חודש פרשת פנחס, ובשלישי קוראים בשל חנוכה בפרשת נשא.

ויש מקומות שיש רק ס"ת אחד ומגוללין את הספר מפרשה לפרשה – ויש לעורר דלכאורה כשמגולל מפרשת מקץ לפרשת פנחס ומדלג על פרשת נשא שהוא הקריאה של חנוכה עובר בזה על אין מעבירין על המצוות.

אך יש להוכיח מהביאור"ל (סי' תרפ"ד ד"ה ואם טעה) שאין בזה אין מעבירין על המצוות שכתב גבי ר"ח טבת שחל בחול שמוצאין שני ספרים דאם טעו ולקחו קודם את ס"ת הפתוח בשל חנוכה יגללוה ויקראו בס"ת שהוציאו לשם ר"ח ואין כאן פגם לס"ת זו כיון שיקראו בה אח"כ, וצ"ב הא מ"מ אין מעבירין על המצוות ואיך מניח ס"ת שפתח במקום חיוב ומעביר על המצוות, ולכאורה משמע דסברא זו דיקראו בה מיד אח"כ מהני אף לאין מעבירין על המצוות, ומה שבטלית ותפילין קיים הדין דאין מעבירין על המצוות אף שמיד ילבש את הטלית משום דהוי שני מצוות וכשמניח מצוה אחת על חשבון חברתה נחשב כמעביר על המצוות.

הבטחון בה' הוא יסוד ההצלחה

"ויאמר אליהם ישראל אביהם זאת עשו קחו מזמרת הארץ" (מג יא)

ופרש"י שהכל מזמרים עליו שהוא בא לעולם.

ובשם רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל שמעתי דבני יעקב אמרו ליעקב כמה פעמים "האיש אדוני הארץ" והדברים צרמו לאוזניו של יעקב, לזה אמר להם כשירדו ממצרים קחו מזמרת הארץ דבפרק שירה ארץ מה היא אומרת "לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" אם תקחו את מה שהארץ מזמרת שהיא מידת הבטחון בה' ואין בלתו אז תצליחו במשימתכם במצרים.

וזהו יסוד נצחונם של בני חשמונאים דהנה במוצש"ק אנו אומרים יושב בסתר עליון וכופלים בסוף את הפסוק "אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי" והטעם כתב במ"א (סי' רצ"ה בשם התשב"ץ) כדי להשלים לק"ל תיבות כנגד הכהנים החשמונאים שכיצאו למלחמה אמרו יושב בסתר עליון, והיינו שיצאו עם מידת הביטחון שמוזכר שם "אמר לה' מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו" ואז הנס נעשה טבע וזוכים שמעטים מנצחים את המרובים וחלשים את הגיבורים.

(נכתב ע"י אחד השומעים)

נתתם לע"ז

ר' שלמה הלוי בן ר' בנימין זאב ז"ל

ר' חיים שמואל בן ר' שלמה הלוי ז"ל

מרת לאה בת ר' משה ז"ל